

sednik grof Andrassy pa je hotel postaviti avstrijski državni zbor pred gotovo dejstvo in tako je bil zakon glede nagodbe dne 28. julija 1867 sankcioniran, predno se je mogel državni zbor o njem posvetovati. Pozno jeseni 1867 je bil sklican državni zbor, ki ni imel v tem pogledu druge naloge, kakor pritrditi gotovemu dejstvu. — Avstro-ogrška nagodba ima napake, ki jih čutimo še danes. Pol stoletja je že od takrat, a odpraviti napak ni bilo mogoče, čeprav se nagodba na novo sklepa vsakih deset let. Druga nagodba (1877) in tretja (1887) sta bili sklenjeni ob medsebojnem nezaupanju. Četrta nagodba bi se imela skleniti 1897. Vladi sta se bili že dogovorili o njej, končno pa ni prišlo do nagodbe in obe državi sta prišli v veliko krizo, ki je trajala celih deset let, dokler sta parlamenta 1. 1907 spravila pod streho četrto nagodbo, ki velja do leta 1917. In sedaj, ko bodo zopet obnovili nagodbo za šesto periodo, ki pa je šele peta, ker je eno desetletje pravzaprav ni bilo, jo nameravamo dovršiti, preden jo dobi avstrijski državni zbor v roke. Obnavlja se s tem prvotna napaka. — Državni zbor leta 1867 je bil vznejevoljen, ker je bil postavljen pred gotovo dejstvo. Končno je sicer prevzel bremena, skoro ves državni dolg in s tem razbremenil novo državno enoto na oni strani Litave. Nagodba se sklene ob enakih okoliščinah kakor leta 1867 po dogovoru med vladama, ne da bi državna zbornica sodelovala, ki je pri nas odgoden zaradi vojnih dogodkov, in strankarskih sporov, na Ogrskem pa je pooblastil vlado da sklene nagodbo. — Ali mora biti tako? Prepričani smo, da bi bila nagodba, če bi bili leta 1867 upoštevali željo Franca Deaka ter predložili sklep ogrskega ustavnega nagodbenega odbora avstrijski državnemu zboru, postala javna, bolj odkritosrčna zvezna pogodba med Ogrsko in Avstrijo, nego je bila tako. Nezaupanje, ki obdaja to nagodbo, bi bilo odpravljeno, marsikaka enostranost bi se bila odpravila, ki je posamezna vlada ne more ali opaziti tudi preprečiti. Nagodba bi imela tudi večjo moralno zaslišanost, če bi se sklepala javno med obema državama, ker bi državljani potem poznali in vedeli ceniti pomen nagodbe, obstoječe med dvema državama, ki sta vezani druga na drugo.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ« IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Cisti dohodek priveditve CM šol v Trstu dne 17. grudnia 1916 v korist branilcem soške fronte 900 K; šolsko vodstvo Javor 10 K; Josip Pahor, učitelj v Sežani, 23 K 16 vin.; vesela družba goriških učiteljev in učiteljic 23 K 52 vin.; šolsko vodstvo v Zalogu pri Komendi 9 K; nadučitelj Jurij Adlešič v Krškem 2 K; šolsko vodstvo St. Jernej na Dolenskem 5 K 10 vin.; Ana in Jožica Likozarjevi, učiteljici v Ljubljani, nabrali 500 K; učitelji na Vrdeli 11 K; vodstvo slov. ljudske šole v Šklednju 15 K 50 vin.; šolsko vodstvo pri Sv. Križu 29 K; učiteljice dekliške osemrazrednice pri sv. Jakobu v Ljubljani 20 K; učenci ljudsk. šole na Vrdeli 26 K; skupaj 1574 K 28 vin.

V zadnji številki izkazanih 226.649 K 69 v. Danes izkazanih 1.574 » 28 »

Doslej nabranih 228.223 K 97 v.

V. VOJNO POSOJILLO.

Ivan Stenovec, učitelj v Zireh, nabral 10.000 K; Franja Janžekovičeva, učiteljica v Zagorju ob Savi, 1000 K; Učiteljska gospod. in kredit. zadruga v Celju 1000 K; III. mestna deška ljudska šola v Ljubljani 100 K; ljudska šola pri Sv. Lenartu pri Vel. Nedelji nabrala 9600 K; skupaj 21.700 K.

V zadnji številki izkazanih 36.300 K Danes izkazanih 21.700 »

Skupaj V. voj. posojilo 58.000 K

sproti kolega-gostitelj. Začudi se, da sem tako zgodaj zapustil nočno zavetišče. Zadržuje me, da sem se dovolj spočil, sva še nekaj časa kramljala o tem in onem. Greva zajutrkovat. Po zajtrku pa se odpravim proti Kopru, odkoder jo odjadram do Trsta, da od tod pridem spet v kraj svojega službovanja. Nekaj časa me še spremlja blag tovariš. Pride ločitve čas. Solznih oči se razideva. Nisva se videla več. Niti leto dni ni več živel...

Tako je preminil v najlepši dobi življenja svojega pravi pionir kulture v kršni Istri, trpin in žrtve svojega poklica. — In jih li ne umira še danes mnogo med nami na slični način? O, da — žal še preveč!... Pa kaj; saj so le — učitelji! —

VIII.

Za mojih gimnazijskih študij je bil nekaj časa tudi moj součenec Josip Ciperle, rodom Ljubljčan, ki je pred par leti umrl na Dunaju, kjer je služboval kot meščanski učitelj. S Ciperletom sva

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasmizikazov v »Učit. Tovarišu«:

Za »Rdeči križ« itd.	228.223 K 97 v.
III. vojno posojilo	278.748 » 69 »
IV. vojno posojilo	2.759.338 » — »
V. vojno posojilo	58.000 » — »
Srednje šole	45.854 » 11 »
Končna vsota	3.370.164 K 77 v.

Poročilo iz Brucka ob Litvi.

Iz begunskega taborišča v Brucku ob Litvi poročajo z dne 31. grudnia 1916: Dne 13. pret. meseca je bridka smrt izbrala svojo žrtev iz vrst tukajšnje inteligence. Naša blaga, preljubezniva gospodinja učiteljica Josipina Eisenhardova je ta dan izdahnila svojo blago dušo. Imenovana učiteljica sama ni bila begunka, a krščanska ljubezen in njeno usmiljeno srce sta jo privedli med naše uboge begunce, da bi med njimi za njih blagor delovala s svojimi izvrstnimi močmi in sposobnostmi. Po svoji zunanosti skromna, si je s svojim ljubeznivim in prijaznim občevarjem pridobila že prve dni svojega tukajšnjega bivanja srca vseh, predstojnikov in podrejenih. In zato je tudi tem buje zadelo vse sporočilo, ki je došlo z Dunaja, da je učiteljica Eisenhardova tam v bolnišnici umrla. — Pogreb predrage pokojnice se je vršil v soboto popoldne, dne 16. dec. Pogreba so se udeležili zastopniki c. kr. uprave taborišča in učiteljsva. Sorodnikom, posebno pa njenemu staremu očetu ter gospodični sestri na Belipeči naše najiskrenejše sožalje. Bodi ji ohranjen blag spomin!

V torek, dne 19. grudnia pret. l. popoldne, se je vršil sklep prvega gospodinjstva tečajev v naši gospodinjstvi soli. Učiteljice gospodinjstva tečaja so izpraševale gojenke v vseh učnih predmetih, na katera vprašanja so gojenke samozavestno in brez strahu odgovarjale. Prisotna sta bila tudi predstojnik taborišča c. kr. okrajni komisar E. Zupančič in pa nižjeavstrijski deželni odbornik dr. Kastner. 31 begunjskih deklet je tem potom prišlo do prave popolne izobrazbe, ki jo dekleta rabijo, da postanejo nekoč pravilne gospodinje in vzgojvalke močnega slovenskega rodu. Naj bo na tem mestu za plodnostno ustanovo begunjske gospodinjstva vseh v tukajšnjem taborišču nastanjenih slovenskih beguncev najprejše zahvala. Istotako tudi zasluži najpopolnejšo zahvalo za svoje neumorno in požrtvovalno vodstvo te šole vrhovna učiteljica Elza Premrouova in pa vse druge pomožne učiteljice!

Za one begunce, ki so ob zadnjem laškem vpadu v Gorico morali zapustiti svoje domove in se naseliti v tuje kraje, zidajo sedaj tukaj popolnoma novo taborišče. Tisto bo obstajalo iz tridesetih 50 m dolgih in 10 m širokih poslopij. Poleg tega zidajo tudi veliko šolo za deklice in pa moderno urejen otroški vrtec za 600 otrok. Krona temu taborišču bo obširen krasen ljudski dom, namenjen zabavi in razvedrilo naših beguncev. Ves ta kompleks bo sezidan iz opeke. Poslopja, namenjena za stanovanje beguncev, bodo sezidana po najmodernejšem načinu. Vsako poslopje bo imelo 2 cm visok betoniran podzidek, tako da ne bo mogla vlaga priti v stanovanje. Celo poslopje bo deljeno v 16 sob, in vsaka posamezna soba bo služila 5—6 beguncem za stanovanje. Vsaki dve sobi skupno bodeta imeli svojo predsobo, kjer se bo nahajalo ognjišče. Tako bodo imeli begunci možnost imeti ločeno stanovanjsko sobo in kuhinjo. Upajmo le, da bo to taborišče kmalu dokončano in

da bodo tako oni begunci, ki so sedaj nastanjeni pri kmetih v političnem okraju Bruck ob Litvi in Gänserndorf, pred selitvijo dokončali svoje mukepolno siromašno in be-raško življenje.

Gimnazijski zaposlovalni tečaji v Trstu.

Kakor znano, nameravamo otvoriti v Kromerizu na Moravskem za goriške slovenske gimnazijce konvikt z gimnazijo, in prošnje za sprejem je bilo treba vložiti na brnsko namestništvo do 8. decembra. Potemtakem bi prenehali gimnazijski zaposlovalni tečaji v Trstu, in dijaštvo s proforskimi zborom bi se preselilo v Kromeriz.

„Edinost“ piše k temu: Ne bomo pretresali te stvari same, saj bi bilo zvonjenje po toči itak zaman, toda nepojmljiva nam je pa stvar vendar zato, ko večina staršev, ki pošiljajo svojo deco v goriško slovensko gimnazijo, ali še biva na Goriškem ali pa v bližnji Kranjski, a deca naj bi hodila na Moravsko! In to samo gimnazijci! Zaposlovalni tečaji goriškega slovenskega učiteljskega ostanajo v Ljubljani in v Trstu, in je bil tudi za vodjo tržaških zaposlovalnih tečajev imenovan prof. dr. Pirjevec. Torej samo gimnazij. tečaji naj gredo iz Trsta, in to, ko so razmere v njih take, da morda med vsemi učenci ni niti enega, katerega starši bi bivali na Moravskem, in je nad polovico otrok Tržčanov! Toda, kaj hočemo; stvar se je odločila tako. Vprašamo pa sedaj: Kaj pa z našo tržaško mladino, ki zahaja v zaposlovalne tečaje, večinoma v prvi razred, kjer je nad 30 naših otrok? Do konca prvega semestra ostanajo pa tečaji še tu v Trstu, in prvošolci bodo še mogli dokončati prvi semester in dobiti izpričevalo. Kaj pa bo drugi semester? Ali naj ostanajo vsi ti učenci brez pouka? Prestop na nemško gimnazijo je nemogoč, in ali naj učenci izgube pol leta ali tudi vse leto ter naj jim bo pouk prvega polletja zaman? Gospoda, vi vsi, ki je vaša dolžnost, da skrbite za kulturni razvoj slovenskega naroda na Tržaškem, na vas je sedaj, da zastavite vse svoje moči, da se ohrani naši mladini prilika za nadaljno srednješolsko izobrazbo na podlagi slovenskega materinega jezika! Vsaj prvi razred slovenskih gimnazijskih zaposlovalnih tečajev ne sme prenehati s koncem prvega semestra. Saj je vendar stvar tako lahko izvedljiva. Zaposlovalni tečaji goriškega slovenskega učiteljskega ostanajo v Trstu in zanje imenovani vodja prevzame tudi lahko vodstvo gimnazijskega tečaja. Če bi bile res vse dosedanje gimnazijske učne osebe potrebne za kromerizko gimnazijo, je vendar toliko slovenskih učnih oseb — treba bi bilo tu v najslabšem slučaju zasedaj le enega samega filologa, ker bi bile druge na razpolago v učiteljskih tečajih — v vojaški službi v zaledju, torej manj sposobnih za vojaško službo, za katere bi se dala doseči oprostitev iz vojaške službe v svrhu poučavanja. Njegovo veličanstvo cesar Karel je, ko se je mudil v Trstu, nagovoril zastopnika tržaških Slovencev, dr. Vilfana, z besedami: „Veseli me, da vidim tu tudi zastopnike slovenskega naroda na Primorskem, ki je podal v teh težkih časih mnogo dokazov požrtvovalnosti in domoljubnega sočustvovanja.“ To najvišje priznanje nam daje upanje, da bi naša skromna želja po izobrazbi naših slovenskih otrok na podlagi našega slovenskega materinega jezika ne mogla ostati brez uspeha, če bi prišli z njo pred Najvišji prestol. Če se obrnemo z njo na tisto cesarsko vlado, ki obljublja v svojem nastopnem proglašu, da „hoče deliti pravičnost vsem narodom, ker potrebuje razumevanja in sodelovanja vseh onih, ki jim je na srcu bodočnost Avstrije.“ Prav posebno pa se v tem pogledu obra-

jasnjuje. Priobčujem ga »ad memoriam rei«, mogoče bo koga zanimal. List slove:

Dragi moj!

Tvoj zadnji list me je zradostil, ker mi svedoči, da se zanimal za male moje »pedagoške« poizkuse. Ni Bog ve kaj, a volja je dobra. Pa kaj češ? Pri nas je pač ljudi, ki vse omalovažujejo, s a m i p a n e s t v a r j a j o n i e s a r. Lahko bi ti o tem marsikatero povedal! Ti bi gledal, ko bi čital, kaj mi razni poštenjaki — seve anonimno — pišejo, meneč da me bodo smrtno zadeli s svojimi nestvarnimi čenčami. Borni »šomašter« ne bi smel imeti svojih misli, še manj pa poguma, tiste javno povedati. To ne gre, to je greh... Vidiš, tako je; v jajcu iščejo las! A mene ne bodo ugnali, jaz grem svojo pot, pa naj bo to komu ljub ali ne! Saj nimam ničesar za to. Ne pišem za denar. Edino zadoščenje mi je, ako mogoče kaj siorim v dobro uravnemu razvitku naše

čamo na ekselenco gospoda namestnika dr. barona Fries Skeneja, ki se je že tolikokrat izkazal vnelega prijatelja naše mladine in našega šolstva in nam zagotavljal svojo pomoč pri dosegu naših kulturnih namenov.

Razpis učiteljskih mest.

Moje tozadevno mnenje izraženo v št. 25 »Uč. Tov.« iz l. 1916 izpodbija neki tovariš v št. 26. K temu toraj nekoliko pripomenj.

Predvsem blagrujem tovariša, da more trditi, da ne bi znašali selilni stroški nikjer najmanj 2000 K. S to trditvijo dokazuje, da živi v srečnejšem kraju z ozirom na draginjo, nego pisec teh vrstic. Tukaj računa voznik do železnice za enkratno vožnjo 16 K, pred vojno 2 do 3 K. Kaplan, ki se je pred kratkim preselil, ima po lasni trditvi okolo 1000 K selilnih stroškov, kar pisec teh vrstic veruje. Učitelj, ki bi se selil z daljnih hribov na kakó boljše, a neravnoprednosom ležeče službeno mesto z obitelji, bi moral imeti najmanj 2000 K za selitev pripravjenih, da ne bi prišel eventualno v neljubo zadrego. Nisem torej trdil, da bi znašali selilni stroški najmanj 2000 K, temveč da bi jih moral imeti pod opisanimi razmerami (daljava, obitelj, posebna krajevna draginja itd.) selivši se učitelj za vse slučaje pripravljene. Mogoče pa bi bilo, da bi niti ne zadostovalo omenjenih 2000 K. Tovariš, ki se upaš seliti z vsoto 2000 K s potrebnim obiteljskim inventarjem celo na Rusko Poljsko, bi moral videti potreben inventar kaplana, ki ga stane selitev v mejah lavantinske škofije okroglo 1000 K. Srečen tovariš, da Ti ne gre to v glavo!

Tudi takih učiteljev je, ki se jim sedaj bolje godi, kakor drugim in zelo se mi dozdeva, da spadaš med prve tudi Ti, cenjeni moj zavedni nasprotnik. In naj že bo takih »prokletih malo« ali pa prokletih mnogo, želijo si le še dalje kvišku, njih, kakor nas vseh ideal je, urediti si življenje tako, da bi se nam godilo kolikor mogoče najbolje; pride pri tem le službeno razmerje v zadnji vrsti v poštev?! Ne »iz hudobije« in ne, »da bi delali drugim nalašč škodo«, se bodo vendar tudi taki poganjali vedno še za boljša mesta, kakor jih že imajo. Gotovo je tudi, da bodo selilni stroški z vsakim mesecem kolikor toliko manjši. Upajmo, da je svetovni mir blizu!

Za vojne ujetnike pa naj se rezervira nekaj boljnih mest! Kdo je prorok zato, da bi smatral po vojni v domovino vrnivši se tovariš-ujetnik tako mesto tudi res sebi primerno »boljše mesto« in da ne bo zavidal med vojno doma ostalemu tovarišu njegovega med vojno pridobljenega mesta kot še »boljšega«? Ali naj se razpisujejo za tovariše - civiliste samo taka mesta, pri katerih je zavidevanje sploh vnaprej izključeno?! Menim, da se za taka mesta tovariši civilisti tudi že vnaprej zahvaljujejo. Se-li ne stavijo tudi civilnemu učiteljsvu take službene zahteve, da jim v tem in onem oziru niti vstreči ni moči?! Tem iz vojnih razmer izviraječim višjim službenim zahtevam so podvrženi tudi tovariši oproščenci, izmed katerih je menda največ enorazredničarjev na že itak težavnih in slabih mestih. In te najpotrebnejše boljnih mest naj se od možnosti izboljšati si svoj položaj odrine z razpisom učiteljskih mest že med vojno (!) ker bi se sedaj radi svoje oprostitve ne upali nikamor prositi, po vojni pa bi se razpisovala večinoma za mobilizirance rezervirana mesta. Cenjeni nasprotnik, ne prihajaj mi torej s trditvijo, da se razpisujejo tudi povsod srednješolska mesta. Srednje šole pač ni

nade, naše bodočnosti, ljube naše slovenske mladine. Sam vzrastel iz proletarskih krogov, vem, kje nas črevelj žuli... In tako bom, če mi Bog zdravje da, delal tudi naprej!

Bog s Tabo!

Tvoj

Joža.

Na Dunaju, 17. julija 1881.

In delal je. Žal, da ni ostal v ožji domovini! V tujini, na Dunaju, si je moral služiti naš Joža svoj kruh. Tam je tudi preminil — trpin. Blag mu spomin!

Slamoštev.